

Джеръм К. Джеръм

Трябва ли да говорим
онова, което мислим и да
мислим онова, което
говорим

Един мой смахнат приятел твърди, че характерна черта на нашия век е лицемерието. Лицемерието, по негово мнение, лежи в основата на общуването между хората. Прислужницата влиза и съобщава, че в гостната се намират мистър и мисис Скукинг.

– О, по дяволите! – казва мъжът.

– По-тихо! – казва жената. – Затворете добре вратата, Съзън. Колко пъти трябва да ви се повтаря да не оставяте вратата отворена?

На пръсти мъжът се качва горе и се затваря в своя кабинет. Жената извършва пред огледалото някои манипулации, изчаквайки, докато успее да се овладее дотолкова, че да не проличат истинските ѝ чувства, а след това влиза в гостната с разтворени обятия и с радушния вид на човек, на когото е дошъл на гости някой ангел. Тя казва, че е щастлива да види семейство Скукинг – колко хубаво са направили, че са се отбили. Но защо не са довели още Скукинги? Къде е палавникът Скукинг-младши? Защо престана да идва? На нея ще ѝ се наложи да му се разсърди сериозно. А прелестната малка Флоси Скукинг? Твърде малка била, за да ходи по гости? Какво говорите! Струва ли си изобщо да се посрещат стари приятели, след като не идват всички от семейство Скукинг?

Скукинг са се надявали да не я заварят вкъщи и са се отбили само защото по правилата на добрия тон, се чувстват задължени да правят визити поне четири пъти в годината. Те започват да обясняват колко много пъти са си мислили да дойдат, но...

– Днес – заявява мисис Скукинг, – решихме да ви навестим на всяка цена. „Джон, скъпи – казах сутринта, – каквото и да става, днес аз ще отида у милата мисис Нагъл.“

От нейните думи излиза, че на Уелския принц, който е искал да посети Скукинг, е било съобщено че те не могат да го приемат. Нека дойде вечерта или някой друг път. Защото сега Скукинг възнамеряват да прекарат времето си според своя вкус: готвят се да наминат до мисис Нагъл.

– А как се чувства мистър Нагъл? – пита мисис Скукинг.

За миг мисис Нагъл потъва в мълчание и напряга слух. Чува как той слиза по стълбите и се прокрадва покрай вратата на гостната. Чува го как тихичко отваря и затваря външната врата. И идва на себе си, като че се пробужда от сън. Да, тя тъкмо си е мислила за това, колко ще се огорчи мистър Нагъл, когато се върне вкъщи и разбере от какво се е лишил.

Ето, така стават нещата със семействата Скукинг и Нагъл, но и с нас, които не сме Скукинг или Нагъл. Съществуването на всички

обществени слоеве се гради на подобна основа: хората си дават вид като че ли приемат всички за очарователни, като че ли ние сме щастливи да видим всички; като че ли всички са щастливи да ни видят нас, като че ли всички са постъпили тъй добре, дето са дошли; като че ли ние сме в отчаяние, че за тях, наистина, е вече време да си идат.

Какво бихме предпочели – да поседим още в столовата и да си допушим пурата или да преминем в гостната и да послушаеме как мис Вопъл ще пее? Е, що за въпрос? В бързината ние се препъваме един в друг. На нея, на мис Вопъл, наистина, никак не ѝ се иска да пее, но щом толкова настояваме... И ние настояваме. С очарователна неохота мис Вопъл се съгласява. Ние се стараем да не се гледаме един друг в очите. Седим, с поглед отправен в тавана. Мис Вопъл свършва с пеенето и се изправя.

– Но как? Всичко свърши толкова бързо – казваме веднага, щом аплодисментите стихват и могат вече да се чуят нашите гласове. Сигурна ли е мис Вопъл, че е изпяла всичко до край? Или тя, шегаджийката, ни се присмива и ни е минала с един куплет? Мис Вопъл настоява, че тя в нищо не е виновна, че е виновен авторът на романа. Но тя знае и други песни. При този намек радостта отново осветява нашите лица. Ние шумно искаме още.

Виното, с което ни черпи домакинът – през живота си не сме опитвали нищо по-хубаво! Не, не – повече не бива, не се решаваме – докторът е забранил най-строго. А пурата на нашия домакин! Не сме и подозирали, че в този делничен свят все още някъде се правят такива пури. Не, наистина, не сме в състояние да изпушим още една. Е, ако той толкова настоява, може да си я вземем за вкъщи, нали? Честно казано, ние не сме чак такива отчаяни пушачи. А кафето, с което ни пои домакинята! Може би тя ще сподели тайната си? А детенцето! Не сме в състояние да изкажем възторга си. И по-рано ни се е случвало да виждаме обикновени дечица. Откровено да си говорим, никога не намираме особена прелест в малките дечица и само от учтивост сме намирали за необходимо да изразим по техен адрес възхищението си. Но това дете! Просто сме готови да попитаме откъде са го взели? Именно такава дете бихме искали да имаме и ние самите. А как малката Дженет декламира стихотворението „При зъболекаря“! До днес любителската декламация рядко трогваше сърцето ни. Но сега имаме работа с безспорен гений! Тя трябва да бъде подготвяна за сценична кариера. Майка ѝ не одобрява особено подобна кариера? Но ние я молим в името на театъра и той не бива да се лишава от такъв талант.

Всяка младоженка е прекрасна. Всяка младоженка е очарователна в семплия си тоалет от... по-нататъшните подробности виж в местните вестници. Всяка сватба е повод за всеобщо ликуване. С чаша вино в ръка, рисуваме пред събралите се онзи идеален живот, който, знаем, предстои на младите съпрузи. А и как би могло да бъде иначе? Тя е дъщеря на своята майка (възгласи „ура!“). Той – ама какво, нали го познаваме (ново „ура!“ , а неволен взрив от смях от страна на някакъв лошо възпитан млад човек, който спешно бива заглушен).

Внасяме лицемерие даже в нашата религия. Седим в църквата и през необходимите промеждутъци от време с гордост съобщаваме на господ, че сме жалки и нищожни червеи и че доброто го няма у нас. Предполагаме, че нещо от този род се иска и то няма да ни причини никаква вреда. Смята се даже, че ни доставя удоволствие.

Даваме вид, че приемаме всяка жена за поря дъчна и всеки мъж за честен – до това време, докато те не ни принудят, въпреки нашето желание, да обърнем внимание на факта, че в действителност не е така. Тогава ние им се сърдим много и им обясняваме, че на такива грешници като тях не им е мястото сред нас. Нашата мъка по повод смъртта на богатата леличка е просто непоносима. Търговците на манифактура натрупват цели състояния, съдействайки ни в жалките опити да изразим своето отчаяние. Единственото ни утешение се състои в това, че покойните са се преместили в един по-добър свят.

Всички преминават в по-хубавия свят, след като получат на този, в който досега са живели, онова, което успяват. Стоим пред открития гроб и си говорим тези неща един на друг. А свещеникът е дотолкова убеден, та се ползва от малка книжчица, с готови проповеди, съдържаща тая успокоителна формула. Когато бях дете, ме учудваше доста силно обстоятелството, че всички попадат в рая. Струваше си да се помисли само за хората, които вече са умрели и ставаше ясно, че раят е пренаселен. Почти съчувствах на Дявола, изоставен, забравен от всички. Той се рисуваше в моето въображение като самотен стар джентълмен, който стои пред вратата, все още по навик на нещо се надява, а може би си мърмори под носа, че май все пак ще е най-разумно да затвори дюкянчето. Старата ми бавачка, пред която веднъж разкрих мислите си, изрази увереност, че ако аз и по-нататък продължа да разсъждавам по този начин, той, самотният стар джентълмен, ще ме получи. Вероятно, бил съм порочно дете. Но мисълта с каква радост той ще ме посрещне – единственото човешко същество, отбило се при него след дълги години на самота – тази мисъл ме прелъстяваше: поне веднъж в живота си бих се

оказал в центъра на вниманието.

На всяка сбирка или събрание ораторът винаги е „славен момък“. Ако някой марсианец прочетеше нашите вестници, би получил убеждението, че всеки член на парламента е весел, добродушен, възвишено-благороден светец, обладаващ само този минимум земна човечност, която не позволява на ангела да го възнесе още жив на небесата. Нали присъстващите с гръмовити гласове в единен порив го провъзгласиха три пъти за „славен момък“? Така говорят всички те. Винаги, с неотслабващо внимание и с огромно удоволствие слушаме речта на преждеговорившия оратор. И ако ви се стори, че се прозяваме, то не е така – ние просто със зяпнали уста се опиваме от неговото красноречие.

Колкото по-високо стои човек на стълбата на обществото, толкова по-широк трябва да бъде пиедесталът на неговото лицемерие. Когато се случи нещо печално с много важна особа, на хората от по-дребен мащаб просто не им се живее повече. А пък като се вземе под внимание факта, че на този свят важните особи са повече от достатъчно, а така също и това, че с тях непрекъснато нещо се случва, започваш да се удивляваш как светът все още не е загинал.

Веднъж на един велик и добър човек му се случи да се разболе. Във вестника прочетох, че цялата нация е потънала в скръб. Хората, обядващи в ресторантите, чувайки за това от келнера, отпусаха глава на масата и ридаеха. Непознатите, щом се срещаха по улиците, се хвърляха един на друг в обятията и плачеха като малки деца.

По същото време бях в чужбина, но вече се готвех да се прибирам. Беше ми някак си срамно да се върна. Погледнах се в огледалото и бях просто шокиран от собствената си външност: имах вид на човек, с когото вече няколко седмици нищо лошо не се е случвало. Чувствах, че да се появя сред убитите от мъка свои съотечественици с такава физиономия, то би значило само че ще задълбоча мъката им. Бях принуден да стигна до извода, че натурата ми е дребнава и егоистична. Провървя ми в Америка с една пиеса и – ако щете, убийте ме – но никак не ми се удаваше да придобия вида на убит от печал човек. Имаше моменти, когато – достатъчно бе само да отслабя самоконтрола си – и се улавях, че даже си подсвирквам!

Стига да бе възможно, щях да се забавя в чужбина, докато някакъв удар на съдбата не би ме настроил в унисон с настроенятия на моите съотечественици. Но аз имах неотложна работа. Първият човек, с когото ми се наложи да разговарям на пристанището в Дувър, бе митническият чиновник. Можеше да се предполага, че скръбта ще го направи

равнодушен към такива неща, като, например, четиридесет и осем пури. Но нищо подобно, той остана крайно доволен, когато ги откри в багажа ми. Поиска три шилинга и четири пенса и докато получаваше парите, се разкили. На гарата в Дувър малко момиченце се разкикоти, защото някаква лейди изпусна един пакет върху кучето си, но децата, както е известно, са безсърдечни същества – а може момиченцето и нищо да не е знаело.

Но повече от всичко ме удиви това, че във вагона видях приличен на вид човек, който четеше хумористично списание. Вярно, че се смееше малко – все пак дотолкова му стигаше порядъчност, – но все пак, за какво е нужно хумористично списание на поразения от скръб гражданин? И един час не бях прекарал в Лондон, когато бях принуден да стигна до заключението, че ние, англичаните, сме учудващо съдържан народ. В навечерието, съдейки по вестниците, цялата страна бе изправена пред сериозната опасност да увехне от тъга и да погине от мъка. Но на следващия ден нацията се стегна. „Проплакахме цял ден – казаха си англичаните, – проплакахме цяла нощ. Ползата от това бе малка. Какво пък, дайте отново да сложим на раменете си бремето на живота“. Някои от тях, както успях да забележа същата вечер в ресторанта, самоотвержено почнаха да ядат.

Ние се преструваме в най-сериозните неща. На война войниците на всяка страна са винаги най-храбрите на света. Войниците на вражеската страна са винаги вероломни и коварни. Ето защо понякога те побеждават.

Литературата – това е изкуство, изцяло построено върху лицемерието.

– Хайде сега, настанявайте се всички наоколо и хвърляйте по някое пени в моята шапка – вика писателят, – а пък аз ще се престоря, че уж някъде си в Бейсуотър живее млада девойка на име Анджелина, най-прекрасната девойка на света. По-нататък ще се престорим, че в Нотинг-Хил живее младеж на име Едуин, който е влюбен в Анджелина.

И тук, ако в шапката се съберат достатъчно пени, писателят се залавя здраво и се преструва, че Анджелина помислила това и казала онова и че Едуин извършил всевъзможни изключителни подвизи. Ние знаем, че писателят измисля всичко ей така от раз, защото разчита по този начин да ни достави удоволствие. От друга страна той самият е длъжен да се преструва, че го прави, защото е художник и не може иначе. Но ние пък прекрасно знаем, че е достатъчно да пускаме по някое пени в шапката и изведнъж ще се окаже, че той определено може и иначе.

Театралният антрепреньор гръмко бие барабана.

– Трупайте! Трупайте! – вика той. – Сега ние ще се преструваме, че мисис Джонсън е принцеса, а старият Джонсън ще се направи уж, че е пират. Идвайте насам, трупайте се, побързайте да видите!

И ето, мисис Джонсън, преструвайки се на принцеса, излиза иззад нестабилното съоръжение, което с общо съгласие приемаме за дворец, а старецът Джонсън, правейки се на пират, се клати върху друго нестабилно съоръжение, което с общо съгласие приемаме за океан. Мисис Джонсън се преструва, че е влюбена в него, но ние знаем, че това не е истина. А Джонсън се преструва, че уж е ужасен злодей и мисис Джонсън до единайсет часа се преструва, че вярва в това. А ние плащаме от шилинг до половин лира, за да седим и да ги слушаме в продължение на два часа.

Но, както вече ви обясних в началото, моят приятел е смахнат човек.

КРАЙ

© Екатерина Димитрова, превод от английски

Jerome K. Jerome
Should We Say What We Think?, 1905

Сканиране, разпознаване и редакция: Теодора, 2008

Публикация

Джеръм К. Джеръм. Джентълмени и привидения. Разкази
Съставителство и превод: Екатерина Димитрова
Selekt ABC, София, 1993
Печат: Полипринт, Враца
255 с.

Idle Ideas, 1905

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/6758>]